

NATIONAL INSTITUTE FOR HEALTH AND WELFARE

Parisuhdeväkivalta ja alkoholi

Marja Holmila

Johdanto

- Läheissuhteisiin liittyvä väkivallan määrä vaihtelee eri kulttuureissa. Kohdistuu enemmän naisiin kuin miehiin
- Väestötason tutkimukset ovat osoittaneet että parisuhdeväkivallan esiintymisen määrä liittyy päihteiden käyttöön (Dawson 1997, Rossow 2000, Well et al. 2000).
- Yhteys on monimutkainen ja siihen vaikuttavat sekä juomiseen että parisuhteisiin liittyvät kulttuuriset asenteet ja näkemykset.
- Parisuhdeväkivallalla on negatiivisia vaikutuksia paitsi parisuhteen osapuoliin myös lapsiin, muihin perheenjäseniin ja läheisiin.

Esitelmän rakenne

- Perustietoja parisuhdeväkivallasta Suomessa
- Parisuhdeväkivaltaa koskevat asenteet ja mielipiteet nuorten aikuisten keskuudessa
 - Päihteiden rooli?
 - Sukupuolen rooli?
 - Rikos vai ihmissuhdeongelma?
- Kokemuksia parisuhdeväkivaltaa kokeneiden henkilöiden auttamisesta suomalaisten ammattilaisten silmin

Muutoksia lainsäädännössä

- Poliisin ja oikeuslaitoksen rooli on muuttunut kun lievätkin pahoinpitelyt parisuhteessa ovat nyt virallisen syytteen alaisia; lainmuutos tuli voimaan 2011 kesällä.
- Rikos- ja riita-asiain sovittelua koskeva laki tuli voimaan 1.1.2006. Lähisuuhdeväkivaltaa koskevat jutut lisääntyivät sovittelussa selvästi vuosina 2011-2013.
- Rangaistukset vaihtelevat sakosta vankeusrangaistukseen.

Parisuhdeväkivalta Suomessa

- Jatkuvassa tiedonkeruussa on kaksi pääasiallista tietolähdettä: poliisin tietoon tulleet tapaukset (tekojen määrät) ja kansallisen rikosuhritutkimusten tiedot (henkilöiden lkm). Lisäksi erikseen on tutkittu naisiin ja lapsiin kohdistunutta väkivaltaa.
- Poliisin tilastoimassa väkivallassa tapahtui nousu vuonna 2011, kun lähisuhteissa tapahtuneiden lievien pahoinpitelyjen syyteoikeus muuttui virallisen syytteen alaiseksi (Rikollisuustilanne 2014, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia 4/2015)

Parisuhdeväkivalta Suomessa

- Väkivallan uhriksi parisuhteessa voivat joutua sekä miehet että naiset. Vakavan ja seurauksia aiheuttavan väkivallan uhriksi parisuhteessa joutuvat useammin naiset. Poliisin tietoon tulleesta lähisuhte- ja perheväkivallasta enemmistö kohdistuu naisiin (Piispa 2013, 81).
- Rikosuhritutkimuksen tiedot painottuvat enemmän lieviin tapauksiin. Niissäkin naisiin kohdistunut fyysinen väkivalta on miehiä useammin läheissuhteissa tapahtuvaa.
- Vuoden 2014 aikana nykyisen tai entisen puolison tai seurustelukumppanin tekemän fyysisen väkivallan kohteeksi oli joutunut 4,2% naisista ja 2,3% miehistä. Muun uhrin lähemmin tunteman henkilön tekemän väkivallan kohteeksi oli joutunut 3,3% naisista ja 4,3% miehistä. (Salmi ym. 2015 Rikollisuustilanne Suomessa s. 65)

Liittyy usein henkiseen väkivaltaan ja alistamiseen

- Parisuhteissa ja yleensä läheissuhteissa tapahtuvan väkivallan ero muuhun väkivaltaan on tekijän ja uhrin välinen läheisyys ja väkivallan tuleminen osaksi puolisoiden arkielämää ja jokapäiväistä vuorovaikutusta.
- Muusta väkivallasta poiketen parisuhdeväkivaltaan voi liittyä myös enemmän erilaista henkisen väkivallan, alistamisen ja kontrollin piirteitä, ja jatkuessaan väkivalta usein muuttuu vakavammaksi.

Päihteiden roolista väkivallassa

- Niin rikostutkimuksen kuin alkoholitutkimuksen tietojen valossa alkoholi voi lisätä väkivaltaista käyttäytymistä tai riskiä joutua uhriksi (Piispa 2013, Kivivuori 2008, Laslett ym. 2010; Dawson 1997; Rossow 2000).
- Päihtymys voi kärjistää ristiriitoja, lisätä erimielisyyksiä, heikentää ristiriitojen käsittelykykyä ja madaltaa kynnyistä väkivaltaan. Päihtymys ilmenee mm. siten että tapaukset ovat silloin vakavampia, ja ne tulevat poliisin tietoon kun molemmat osapuolet tai väkivallantekijä on päihtynyt.
- Väkivaltaa tapahtuu usein juomaseurueissa, ja runsaasti juovilla on muita enemmän väkivaltaisuutta (Pernanen 1991; Rossow 2001, Testa et al 2000). Lisäksi heillä on myös kohonnut riski joutua väkivallan, myös parisuhdeväkivallan uhriksi (Graham et al. 2008).

Suuttumuksen ilmaisua vai toisen kontrollointia?

- Johnson (2010) erottelee parisuhdeväkivallan kahteen pääryhmään: ”intimate partner terrorism” ja ”situational violence”.
- Ensimmäinen sisältää toisen osapuolen pitkäaikaisen kontrollin ja suhteen hallitsemisen väkivallalla, kun taas toinen liittyy enemmän tilannetekijöihin ja on satunnaista.
- On esitetty että satunnainen väkivalta harvemmin eskaloituu vakavaksi (Johnson 2010). Toisaalta voi ajatella että kyse ei ole eri tyypeistä, vaan vakavuusasteesta, ja että kaikki parisuhdeväkivalta tähtää pohjimmiltaan toisen osapuolen käyttäytymisen kontrollointiin.

Asenteiden, sosiaalisten normien ja elinolojen merkityksestä parisuhdeväkivallan vähentämisessä

- Kansainväliset tutkimukset ovat tuoneet esille, että parisuhdeväkivallan määrä vaihtelee eri kulttuureissa, ja siihen vaikuttaa köyhyys, sosiaalinen epätasa-arvo, naisten asema ja myös suhtautuminen väkivaltaan yleensä (esim. sodat) (esim. Flake & Forset 2006; Wilsnack & Wilsnack 2008; Sudderth 2011).
- Jotta parisuhdeväkivaltaa voidaan vähentää, pitäisi kiinnittää huomiota laajempiin väkivallan sosiaalisiin ja tilanteisiin määrittäjiin, mukaan lukien sosiaaliset normit (Uthman et al. 2010; Stickely et al. 2008).

Kvalitatiivinen vertaileva tutkimus: Nuorten aikuisten näkemyksiä alkoholin ja väkivallan suhteesta

Tutkimus syntyi kansainvälisen alkoholia ja sukupuolta käsittelevän projektin osana ("Gender, Alcohol and Culture: An International Study" (GENACIS))

1. Tarkastella kulttuurisia käsityksiä alkoholinkäytön liittymisestä lähisuhdeväkivaltaan.
2. Tutkia sukupuolen ja sukupuoliroolien merkitystä ja sitä, kuinka asenteet liittyvät parisuhdeväkivaltaan.
3. Tutkia ammattilaisten näkemyksiä parisuhdeväkivallan hoitamisesta ja ennaltaehkäisystä.

Julkaisu: Holmila, M, Beccaria, F., Graham, K., Hettige, S., Ibang, A., Magri, R., Myriam Munné, Plant, M., Rolando, S., Tumwesegye, N. (2014). Gender, Alcohol and Intimate Partner Violence. Qualitative Comparative Study. *Drugs: education, prevention & policy* 21, (5 October), 398-407.

Data: focus groups among young adults

Maa	Naisten ryhmiä	Miesten ryhmiä	Osallistujien lkm kussakin ryhmässä	Ikä
Argentiina	2	1	5-7	25-35
Suomi	2	1	3-5	17-27
Italia	2	2	4-7	22-36
Nigeria	1 sekaryhmä	2	6-11	20-35
Sri Lanka	2	2	7-9	25-60
Uganda	1	2	6-7	18-25
Uruguay	1	2	6-9	19-35
Yhteensä	68 naista ja 75 miestä (yht.143), 22 ryhmää. Haastateltavat rekrytoitiin lumipallomenetelmällä. Osallistujien ammatillinen ja koulutusstatus vaihteli ryhmittäin.			

NATIONAL INSTITUTE FOR HEALTH AND WELFARE

Haastatteluprosessi

- Rekrytoitiin vapaaehtoisia. Omat kokemukset parisuhdeväkivallasta eivät olleet valinnan kriteerinä, niistä ei myöskään kysytty. Ryhmien koulutustaso vaihteli.
- Virikekysymys: “Keskustellaan kuvitteellisesta tilanteesta. Pariskunta on yksin kotonaan. Heidän välilleen syntyy väkivaltaa. Mitä tapahtui ja kuinka kaikki alkoi?” Lisäkysymyksiä prosessin kuluessa.
- Aineisto äänitettiin paikallisella kielellä. Analyysille sovittiin työryhmässä yhteiset koodit ja menetelmät. Niiden pohjalta muodostettiin koodiperheet.
- Koodattu materiaali ja valitut suorat lainaukset käännettiin englanniksi. Raportti kirjoitettiin englanniksi.

Tulokset 1. Tilanteiden ja väkivaltatyyppien erot

- Eri maita edustavien ryhmien välillä oli paljon ajattelun samankaltaisuutta, samoin nais- ja miespuhujien ajattelussa.
- Osassa ryhmistä parisuhdeväkivalta nähtiin tilanteisena ja satunnaisena, osassa taas jatkuvana.

Tulokset 1. Tilannekuvaukset

- ”Juova mies voi hakata sinua, mutta kun hän selviää, hän sanoo ”anteeksi”. (nuorten naisten ryhmä, Uganda).
- ”Mies tulee kotiin töistä. Hän on humalassa, ja vaimo kysyy: toitko rahat? Ja ongelmat alkavat koska rahaa ei ole. Lisäksi; mies on humalassa” (nuorten miesten ryhmä, Uganda).
- ”Että se alkaa jostain ihan pienestä, ja sitten kerääntyy sellaiseksi lumipalloksi, kaikki tulee se yhden illan aikana samantien sellaiseen räjähdykseen. Ja todennäköisesti se alkaa siitä naisten nalkutuksesta” (nuorten naisten ryhmä, Suomi).
- ”Kyseessä on aviopari jota luonnehtii pitkäaikainen stressi. Yleensä kyseessä on jatkuva väkivalta” (nuorten naisten ryhmä, Italia).

Tulokset 2. Sukupuolen merkitys ajattelussa

- Kaikkien haastateltujen ryhmien ensimmäinen mielikuva oli, että mies on väkivallan tekijä ja nainen on uhri. Mutta usein keskustelijat pyrkivät myöhemmin jotenkin tasapainottamaan sukupuolten osuuksia.
- Paitsi että haluttiin tuoda esille naisenkin mahdollinen väkivaltaisuus, erityisen paljon keskusteltiin uhrin vastuusta tilanteessa. Tässä korostuu sukupuolittuneen kulttuurin vaikutus.
- Vaikka tekijä (usein mies) on rikosoikeudellisessa vastuussa, uhrilla (usein nainen) nähdään parisuhdeväkivallassa olevan moraalista vastuuta. Hän ehkä provosoi, tai ei kykene ehkäisemään väkivaltaa, tai ei ota miehen tilaa huomioon.

Tulokset 2. Esimerkkejä sukupuolen merkityksestä

”Meillä on sellainen ennakkoluulo, että kun ajattelemme parisuhdeväkivaltaa, ajattelemme että mies pahoinpitelee naista (Nuorten naisten ryhmä, Argentiina).

“Jotenkin ensimmäiseksi tulee mieleen, että se on mies joka tekee väkivaltaa ja nainen joka on uhri, vaikka eihän se välttämättä ole niin” (nuorten naisten ryhmä, Suomi).

“Naisen väkialta on enemmän suusta tulevaa, miehen väkivalta on enemmän fyysistä” (nuorten miesten ryhmä, Argentiina)

Tulokset 2. Sukupuolen vaikutus esimerkkejä

- ”Siis voi olla että miehellä on ongelmia, mutta voi olla että ne ongelmat johtuvat naisesta. Ymmärrätkö? Kysymys on kaksisuuntaisesta jutusta” (nuorten miesten ryhmä, Nigeria)
- ”Jos mies on addikti, on parasta että nainen lähtee tilanteesta ja estää sillä tavalla tilanteen pahenemisen. Koska jos nainen ei käytä älyään, hän häviää sillä mies on vahvempi.” (Nuorten miesten ryhmä, Uruguay).

Syyllisyyden ja vastuun näkökulmia: rikos vai ”kahden kauppa”

”Nainen alkaa loukata sinua, sanoo että menin kanssasi naimisiin kun olit rikas, nyt olet köyhä” (Nuorten miesten ryhmä, Uganda).

”Siis jos ärsyttäminen on tahallista, niin silloin se on monessa tilanteessa ihan yhtä paha kuin se että jos ihan oikeasti vetäisi jotakuta, koska jos ärsyttämällä kerjää reaktiota ei pitäisi olla yllätys jos se reaktio sitten kanssa tulee sieltä” (Nuorten naisten ryhmä, Suomi).

Tulokset: 3. Alkoholin vaikutus parisuhdeväkivaltaan

- Haastateltavat kaikissa maissa olivat sitä mieltä, että vaikka alkoholin käyttö ei ole väkivallan varsinainen syy, se on usein väkivaltaa lisäävä tekijä. Vaikutus toimi neljän mekanismin kautta:
 - 1) Humala on hyväksytty tekosyy sosiaalisten normien rikkomiseen.
 - 2) Alkoholilla on farmakologisia vaikutuksia, jotka tekevät väkivallan todennäköisemmäksi ja vahingollisemmaksi.
 - 3) Juomisella on negatiivisia vaikutuksia parin suhteeseen ja elinoloihin, ja se siten lisää riitojen ja vihastumisen todennäköisyyttä. Juomaseurakin voi vaikuttaa.
 - 4) Uhrin oma humalatila voi lisätä väkivallan todennäköisyyttä ja tehdä vaikutuksista vakavampia.

Esimerkkejä: hyväksytty tekosyy

”Humalatilassa oikeutetaan monenlaisia asioita itselleen. Saa tavallaan vastuuvapautuksen...Se tulee laista... Kaikkiialla muualla Euroopassa on pahempaa jos sen (väkivaltateon -mh) tekee alkoholin vaikutuksen alaisena. Vain Suomessa on se (laki) että se on lieventävä asianhaara.” (Nuorten miesten ryhmä, Suomi).

”Sitä juo humalaan ja tietää että nainen antaa sinulle anteeksi koska olit humalassa” (Nuorten naisten ryhmä, Argentiina).

”Alkoholi ei ole mikään lieventävä asianhaara, päinvastoin, kannattaisi olla juomatta jos on taipumusta muuttua tosienlaiseksi ihmiseksi kun on” (Nuorten naisten ryhmä, Suomi)

Esimerkkejä: farmakologiset vaikutukset

”Väkivallalla voi olla paljon vakavammat fyysiset seuraukset, koska jos olet päihteiden vaikutuksen alainen, kivun kokemus on erilainen sekä uhrin että kipua tuottavan näkökulmasta kuin muuten.” (Nuorten naisten ryhmä, Italia).

”Minun mielestäni alkoholi ei luo aggressioita, mutta sen mukana tulee avoimuus niin että sanotaan ihan mitä vain, ja sillä tavalla väkivalta alkaa.” (nuorten naisten ryhmä, Uganda).

”Sukulaisellani oli tapana hakata vaimoaan. (...) Yleensä hän tarkisti halon pinnan ettei se vahingoittaisi vaimoa liikaa. Mutta alkoholin vaikutuksen kontrolloimana hän otti pullon, rikkoi sen ja käytti sitä.” (nuorten miesten ryhmä, Nigeria)

Esimerkkejä: päihteet vaikuttavat parisuhteeseen ja elinoloihin

”Niin voihan olla, ettei ihminen ole yhtään mustasukkainen selvin päin, mutta sitten kun otetaan muutama bisse niin rupeaa mielikuvitus laukkaamaan (..)” (Nuorten miesten ryhmä, Suomi).

”Ja toinen juttu mitä alkoholi tekee oikein hyvin, on että se pienentää taskussa olevan rahasumman.” (Nuorten miesten ryhmä, Nigeria).

”Jos juttelet ongelmistasi baarissa, saat kuulla kaikenlaisia neuvoja mitä kukakin antaa, ja sitten viet ne ajatukset mukanas kotiin.” (Nuorten miesten ryhmä, Uruguay).

Esimerkkejä: uhrin päihtymys

”Väkivalta on todennäköisempää jos molemmat ovat humalassa eivätkä tiedosta mitä sanovat.” (Nuorten miesten ryhmä, Argentiina).

”Jos molemmat osapuolet ovat juoppoja, kyseessä on iso ongelma, sillä molemmat ovat niin voimansa tunnossa että voivat tehdä mitä vain. (Nuorten naisten ryhmä, Uganda).

”Siinä on tosi iso sävyero, että onko siinä molemmat osapuolet humalassa vai toinen. Jos vaikka naapurit on molemmat kännissä ja tappelee, siihen ei niin helposti mene väliin, mutta jos tietäisin että siellä mies ryyppää ja nainen itkee, niin silloin tuntuu enemmän että ulkopuolisena olisin vastuussa. Tai jos siellä olisi lapsia.” (Nuorten naisten ryhmä, Suomi).

Uhreille ja tekijöille tarjotusta avusta

- Haastattelimme myös seitsemää ammattilaista, jotka olivat auttaneet parisuhdeväkivaltaa kokeneita.
- Sosiaali- ja kriisipäivystys, Naisten linja, A-klinikka, Setlementin rikosuhripäivystys, Ensi ja turvakoti, Naisten voimaannuttamisen avopalvelu, Avo- ja asumisyksikkö. Neljä heistä toimi erikoistuen parisuhdeväkivallan hoitoon/tukeen.

Auttaminen vs. rikoksen rankaisu ja ehkäisy

- Poliisin rooli on muuttunut kun parisuhdeväkivallasta tuli yleisen syyttäjän asia
- ”Poliisi kohtaa niin paljon sitä, että kyllä siihen reagoidaan. Että sitä tietenkin käydään sitä ikuista keskustelua, että onko nainen väkivaltainen kun nainen nalkuttaa, että se on semmoinen keskustelu mihin minä en jaksa edes lähteä. Kyllähän kaikki nyt on hankalia parisuhteessa tavalla tai toisella, mutta väkivalta on eri asia.” (rikosuhripäivystys).

Rikos/parisuhdeongelma

- ”Sakkoja yleensä, se on tavallisin. Ehdollista vankeutta, ja tota sitten tietysti graaveimmissa tilanteissa toki jo sitten ehdottomiakin vankeusrangaistuksia (...)
- Mutta meidän asiakkaat (*eli uhrit*) eivät ole hirveen niinkun kiinni siinä että minkälainen se tuomio on. Heille on tärkeintä, että tuomitaan, että joku ottaa kantaa siihen, kuka tässä on toiminut väärin ja kuka ei. Koska heitä on aika usein syyllistetty seillä kotona sitten.” (ammattilaishaastattelu)

Rikos/parisuhdeongelma

- Sopiiko sovitteluun ja perheterapiaan? Haastateltavat kahta mieltä. Joidenkin mielestä ei, toisten mielestä myös perheterapian eri muodot tarpeen koska pariskunnat usein päätyvät jatkamaan yhteiseloa.
- Esim. Naisten Linja korostaa uhrin erillistä auttamista, sosiaalipäivystysyksikkö taas lähtee perhenäkökulmasta ja perheen jatkamisesta yhdessä, jolloin tarvitaan keskusteluja sekä yhdessä että erikseen.
- Parisuhdeväkivalta tulee usein esille lastensuojelutapauksissa. Auttamisen kontekstissa painottuvat lasten tarpeet mutta myös pelko huostaanotosta.

Auttamisen pulmia

- ”Tilanteessa on monenlaisia tunteita, tänään tuntuu tältä, huomenna tuolta ja ylihuomenna vielä tuolta. Ratkaisujen tekeminen on uhrille siis vaikeaa.”
- Uhrin kokema syyllisyys (esim. lasten suhteen), toiveikkuuden vaihtelut, ”väkivallan sykli”. Oma päihdeongelma pahentaa tilannetta.
- ”Kriisityön ja majoituksen lisäksi paljon viranomaisyhteistyötä. Jos asiakkaalla on alaikäisiä lapsia, ensimmäinen yhteydenotto on lastensuojeluun, joka myös maksaa palvelun kuntaosuuden.” (turvakodin työntekijä).
- ”Joissain tapauksissa asiakas ei näe tilannetta niin vakavana kuin lastensuojelu sen näkee, jolloin saattaa lastensuojelu velvoittaa asiaakaan olemaan turvakodissa vaikka asiakas haluaa palata kotiin.”

Yhteenvetoa: Alkoholinkäyttö väkivallan selityksenä

- Alkoholin ja parisuhdeväkivallan yhteyden tunnistaminen on herättänyt myös vastustusta. Pelätään, että tekijän vastuu omista teoistaan poistuu, kun alkoholia tarkastellaan väkivaltaa selittävänä tekijänä. Nuorten aikuisten haastattelu toi esiin, että heidän mielestään suomalainen lainsäädäntö pitää humalaa lieventävänä seikkana, tai että lakia ainakin luetaan näin.
- Jos kiinnitetään huomiota uhrin omaan juomiseen, nähdään se helposti syynä siihen, miksi hän kokee väkivaltaa, etenkin jos pariskunta juo yhdessä.
- Alkoholismin näkeminen sairautena voi myös vapauttaa juojan ainakin osittain vastuusta muille aiheuttamistaan ongelmista, ja väkivallan käsittäminen rikokseksi hämärtyy (Room ym. 2010).

Yhteenvetoa: Sukupuolten merkitys

- Ajattelun kaksinaisuus ilmenee myös suomalaisessa auttamiskeskustelussa. Feministinen parisuhdeväkivallan tutkimus painottaa sukupuolten välisen tasa-arvon merkitystä, korostaa väkivallan rikosluonnetta ja vallankäytön osuutta siinä sekä yhteiskunnan rakenteellisia ongelmia.
- Perhetyötä ja lastensuojelua lähellä oleva keskustelu taas on enemmän sukupuolineutraalia, se korostaa parin yhteisyyttä ja perhettä, sopua ja molempien osapuolen vastuuta.

